શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ

આસો

પુસ્તક ૭૫ મું
અંક ૧૨
૧૦ મી ઓક્ટોબર

વીર સં. ૨૪૮૫
વિ. સં. ૨૦૧૫
ઈ. સ. ૧૯૫૯

श्री जैनधर्म प्रसारक सभा

पन्नामयं चेव तवोमयं च,
णिन्नामए गोयमयं च भिक्खू ।
आजीवगं चेव चउत्थमाहु,
से पंडिए उत्तमपोग्गले से ॥

एयाइं मयाइं विगिंच धीरा !
ण ताणि सेवंति सुधीरधम्मा ।
ते सव्वगोत्तावगया महेसी,
उच्चं अगोत्तं य गतिं वयंति ॥

જે સંયમપરાયણ ભિક્ષુ પ્રજ્ઞામદને નમાવે છે અર્થાત્ તદ્દન તજી દે છે તથા તપમદને નમાવે છે, ગોત્રમદને નમાવે છે અને ચોથા આજીવિકાના મદને નમાવે છે તે ભિક્ષુ પંડિત છે અને ઉત્તમ કોટિનો આત્મા છે.

હે ધીર સાધક ! તું એ તમામ મદોને કાપી નાખ-સમૂળગા દૂર કર. સુધીરતાના ધર્મને વરેલા સાધકો એ મદોને રાખતા નથી. તમામ ગોત્રોથી દૂર થયેલા તે મહર્ષિઓ ગોત્ર વગરની ઉત્તમ ગતિને પામે છે.

—મહાવીર વાણી

: પ્રગટકર્તા :
શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા :: ભાવનગર

અનુક્રમણિકા

૧	[illegible]	(પં. શ્રી ધુરંધરવિજયજી ગણિ)	૧૪૫
૨	[illegible]	(મુનિરાજ શ્રી [illegible])	૧૪૬
૩	શ્રી મહાવીર [illegible] : ૨૫	(સ્વ. શ્રી મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડિયા)	૧૪૭
૪	[illegible] પછી દુર્લભ	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ "સાહિત્યચંદ્ર")	૧૪૮
૫	[illegible] : ૬	(શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી)	૧૫૫
૬	[illegible] શતક-સાર્થ (૧૨)	(અનુ. આચાર્યશ્રી વિજયકસ્તૂરસૂરિજી)	૧૫૭
૭	[illegible]		૧૫૯
૮	પુસ્તકોની પહોંચ		ટા. પેજ ૩

આભાર

શ્રી [illegible] મીલ્સ લિમિટેડના માલિક શેઠશ્રી ભોગીલાલભાઈ નગીનદાસ જેઓ આપણી સભાના લાઈફ મેમ્બર પણ છે, તેમના તરફથી દર વર્ષની માફક આ વર્ષે પણ વિ. સં. ૨૦૧૬ની સાલના કાર્તિકી પંચાંગ સભાના સભાસદ બંધુઓ, તેમજ "શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ" માસિકના ગ્રાહક બંધુઓને ભેટ આપવા માટે મોકલવામાં આવેલ છે, જે આ અંકની સાથે છે, જે સંભાળી લેવા વિજ્ઞપ્તિ છે. તેઓશ્રીની સભા પરત્વેની હાર્દિક લાગણી માટે આભાર વ્યક્ત કરીએ છીએ.

શારદાપૂજન વિધિ

જૈનવિધિ પ્રમાણે વહીપૂજન કરો

જૈનવિધિ પ્રમાણે વહીપૂજન-શારદાપૂજન કરવું તે ફાયદાકારક છે. આ વિધિમાં પ્રાચીન શારદા સ્તોત્ર અર્થ સાથે છાપવામાં આવેલ છે. અનંતલબ્ધિનિધાન શ્રી ગૌતમસ્વામીના છંદો પણ સાથોસાથ આપવામાં આવેલ છે; તો દીપોત્સવી જેવા મંગળકારી દિવસોમાં આ માંગલિક વિધિ પ્રમાણે પૂજન કરવું તે અત્યંત લાભકારક છે. વાંચવી સુગમ પડે તે માટે ગુજરાતી ભાષામાં જ છાપવામાં આવી છે.

કિંમત : એક આનો — સો નકલના રૂા. સાડા પાંચ

લખો—શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર

નવપદારાધન માટે અતિ ઉપયોગી — **સિદ્ધચક્રસ્વરૂપદર્શન (સચિત્ર)**

નવે દિવસની ક્રિયા-વિધિ, ખમાસમણા, નવકારવાળી, કાઉસગ્ગ, શ્રી સિદ્ધચક્રયંત્રોદ્ધાર-પૂજનવિધાન વિગેરે વિગતો સાથે શ્રી સિદ્ધચક્રના નવે પદનું સંક્ષિપ્ત સુંદર સ્વરૂપ છતાં મૂલ્ય માત્ર આઠ આના.

લખો:—શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા-ભાવનગર

જૈન ધર્મ પ્રકાશ

પુસ્તક ૭૫ મું અંક ૧૨	આસો	વીર સં. ૨૪૮૫ વિ. સં. ૨૦૧૫

सतीसूक्तषोडशिका

११. कुन्ती

विजितानङ्गरमे, वयसि प्रथमे, पाण्डुप्रियपरिचयमयिताऽऽहितकर्णहिता,
पाण्डवप्रसवित्री, सत्यसवित्री, दिव्याकुलपावनगङ्गा, मुनिजनरङ्गा ।
भारतदुःसमरे, हतविपुलनरे, कृतनिजकुलरक्षणवार्ता, पतिपलमार्ता,
सिद्धाचलसिद्धा, जगतिप्रसिद्धा, कुन्ती जननी मतिप्रवरा, वरशुभनिकरा ॥११॥

१२. शीलवती

श्रुततिर्यग्वाणी, साक्षाद्वाणी, स्फुटवाणी जितगीर्वाणी, सन्निधिपाणिः,
प्रगता निशिविधुरा,–ऽशङ्क शुरा–ऽऽत्मनि शङ्कां शं गमितवती, वररत्नवती ।
कृतनृपतिपरीक्षण–सचिवनिरीक्षण–हासप्रहासा न च विवशा, सततं स्ववशा,
शुचिशीलाभरणा, ज्ञानावरणा–ऽऽदिमकर्मक्षयनिविडमतिः; सा शीलवती ॥१२॥

(क्रमशः)

—પં. શ્રી ધુરન્ધરવિજયજી ગણિવર્ય

न्यायविशारद-न्यायाचार्य-महोपाध्याय श्रीमद्यशोविजयजीगणिविरचिता-

ऐन्द्र-स्तुति-चतुर्विंशतिका (सानुवादा)

अनुवादकः-मुनिराजश्री हेमचंद्रविजयजी

७, श्रीसुपार्श्वजिनस्तुतिः ॥

(मालिनीवृत्तम्)

यदिह जिन सुपार्श्व ! त्वं निरस्ताकृतक्ष्मा-वनमद सुरबाधाहृद्यशोभाऽवतारम् ।
तत उदितमजस्रं कैर्बुधैर्गीयते ना-ऽवनमदसुर बाधाहृद् यशो भावतारम् ॥ १ ॥

જેમણે પૃથ્વીનું રક્ષણ કરવામાં અન્તરાયભૂત એવા મદ—અભિમાનને દૂર કરેલ છે અર્થાત્ જેમણે પૃથ્વીનું રક્ષણ કર્યું છે, જેમની વાણી પાંત્રીશ ગુણોવડે સુંદર છે, જેમને અસુરો નમસ્કાર કરે છે, જે શરીર અને મન સંબંધી અનેક પ્રકારની બાધા—પીડાને હરણ કરનાર છે, એવા મનોહર શોભાવડે શોભાયમાન હે સુપાર્શ્વજિનેશ્વર ! આપે જે આ પૃથ્વી ઉપર જન્મ ધારણ કર્યો, તેનાથી ઉત્પન્ન થયેલ યશ કયા પંડિતોવડે નિરંતર જોરથી ગવાતો નથી અર્થાત્ બધાવડે ગવાય છે. ૧

जगति शिवसुखं ये कान्तिभिर्भासयन्तो,-ऽदुरितमदरतापध्यानकान्ताः सदाऽऽशाः ।
जिनवरवृषभास्ते नाशयन्तु प्रवृद्धं, दुरितमदरतापध्यानकान्ताः सदाशाः ॥ २ ॥

જેઓ હંમેશા પ્રભાવડે દિશાઓને પ્રકાશમાન બનાવે છે, જેઓથી અભિમાન-મૈથુન-આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન તેમજ સ્ત્રીઓ દૂર થયેલ છે, જેઓ ભય અને ઉપતાપથી રહિત એવા શુક્લધ્યાનથી મનોહર છે, જેઓ સત્પુરુષોની આશાનું સ્થાન છે, એવા તે શ્રેષ્ઠ જિનેશ્વર પરમાત્માઓ અનેક ભવોમાં સંચિત થયેલ જ્ઞાનાવરણીયાદિ દુષ્ટ કર્મનો નાશ કરો. ૨

मुनिततिरपठद् यं वर्जयन्ती हतोद्य-त्तमसमहितदाऽत्रासाऽऽधिमाऽऽनन्दिताऽरम् ।
समयमिह भजाऽऽप्तेनोक्तमुच्चैर्दधानं, तमसम ! हितदात्रा साधिमानं दितारम् ॥ ३ ॥

હે નિરુપમપુરુષ ! તું આ જગતમાં જે ઘણી જ સુન્દરતાને ધારણ કરે છે, જે પથ્ય-હિતકારક ઉપદેશને આપનાર અને આપ્ત-યથાર્થવક્તા એવા શ્રી તીર્થંકરદેવોએ પ્રતિપાદન કરેલ છે, તેમજ ત્રાસથી રહિત. અત્યંત સંતોષવાળા, આધિ-માનસિક વ્યથાને દૂર કરનાર, અહિતનો નાશ કરનાર એવા મુનિઓના સમુદાયે જેનો અભ્યાસ કર્યો છે, તે રાગદ્વેષાદિ ભાવ શત્રુઓને ખંડિત કરનાર, ઉત્પન્ન થતા પાપનો નાશ કરનાર સિદ્ધાન્તનો સ્વીકાર કર. ૩

अवतु करिणि याता साऽर्हतां प्रौढभक्त्या, मुदितमकलितापाया महामानसी माम् ।
वहति युधि निहत्याऽनीकचक्रं रिपूणा-मुदितमकलितापा या महामानसीमाम् ॥ ४ ॥

હાથી ઉપર બેઠેલ, જેમણે વિઘ્નોને પ્રાપ્ત નથી કર્યા અર્થાત્ જે વિઘ્નોથી રહિત છે, વળી જે સંગ્રામમાં શત્રુઓની વિશાળ સેનાસમૂહને હરાવીને મહાન્ ગૌરવને ધારણ કરે છે, જે સંગ્રામના પરિશ્રમથી શ્રાન્ત નથી, એવા શ્રી મહામાનસી દેવી શ્રી તીર્થંકરદેવોની તીવ્ર ભક્તિવડે ખુશ થયેલ એવા મારી રક્ષા કરો. ૪ (ચાલુ)

શ્રી વર્ધમાન-મહાવીર

લેખાંક : ૨૫

વિદ્યાધરોનો પરિચય :

ભરતક્ષેત્રની ઉત્તર દિશાએ વૈતાઢ્ય પર્વત આવી રહ્યો છે. તે પર્વત ઉપર બે શ્રેણીમાં વિદ્યાધરનાં સ્થાનો છે. એકને ઉત્તર શ્રેણી કહેવામાં આવે છે, બીજાને દક્ષિણ શ્રેણી કહેવામાં આવે છે. આ વિદ્યાધરો ઘણા વૈજ્ઞાનિક અને સમજુ હોય છે, શરીરે રૂપાળા હોય છે અને વિજ્ઞાન-વિદ્યાના બળથી આકાશમાં ઊડી શકે છે અને તેઓમાંથી કોઈ કોઈ પાસે કુદરતનાં તત્ત્વો ઉપર જુદા જુદા પ્રકારનો કાબૂ પણ હોય છે. રહેવાના સ્થાનની ઉચ્ચતાને કારણે તેઓ તંદુરસ્ત ઘણા હોય છે. અને મોટે ભાગે સ્વભાવના સૌમ્ય હોવાથી જીવન એકંદરે આનંદમાં ગુજારે છે. જો કે તેઓમાં ઈર્ષ્યા. અસૂયા અને બીજા મનોવિકારો સર્વ મનુષ્ય પ્રમાણે હોય છે પણ એકંદરે તેમના કષાયો પ્રમાણમાં પાતળા પડી ગયેલા હોય છે. વિદ્યાધરની પુત્રીઓ ચાલુ મનુષ્યને આપી શકાય છે, પણ એવા પ્રસંગો ક્વચિત જ બને છે, કારણ કે વિદ્યાધરો પોતાની જાતને જમીન પરના ચાલુ મનુષ્યો કરતાં ઉચ્ચ માને છે. જમીન પરના મનુષ્યને દીકરી લેવાદેવાનો પ્રતિબંધ હોતો નથી. તે કાળના દક્ષિણ શ્રેણીના વિદ્યાધરો સાથેના એક પ્રસંગે અશ્વગ્રીવ અને ત્રિપૃષ્ઠનો ભેટો કરાવી આપ્યો.

વિદ્યાધરપુત્રી સ્વયંપ્રભા :

વૈતાઢ્ય પર્વતની દક્ષિણ શ્રેણીમાં એક **રથનૂપુર-ચક્રવાળ** નામનું મોટું નગર હતું. એની શોભા ખૂબ સરસ હતી અને આખી દક્ષિણ શ્રેણીમાં એ ખાસ બહાર તરી આવે તેવી તેની રચના હતી. વસ્તિ પણ બહુ મોટી સંખ્યામાં હતી અને ત્યાંના વિદ્યાધરો પણ બહુ આગળ વધેલા, જ્ઞાનમાં અને વર્તનમાં સારી રીતે સ્થિત થયેલા અને પોતાના પ્રદેશ માટે ખાસ ગૌરવ ધરાવનારા હતા. તે વખતે એ નગરનો રાજા **જ્વલનજટી** નામનો હતો. એને અત્યંત બુદ્ધિશાળી વાયુવેગા નામની પટ્ટરાણીથી એક **સ્વયંપ્રભા** નામની દીકરી થઈ હતી અને **અર્કકીર્તિ** નામે પુત્ર થયો હતો. જ્વલનજટીને આ પુત્ર પુત્રી ઉપર ખૂબ પ્રેમ હતો, એમને સારામાં સારું શિક્ષણ આપવાનો તેણે પ્રબંધ કર્યો હતો. અને તે કાળમાં ઉપલબ્ધ વિજ્ઞાન-વિદ્યાનાં સાધનો મેળવી એણે પુત્ર-પુત્રીને સારામાં સારું શિક્ષણ આપ્યું હતું અને તે સાથે તેમનું વર્તન ઉચ્ચ રહે તે માટે યોગ્ય ધર્મ સંસ્કાર આપવાની ગોઠવણ કરી હતી. અર્કકીર્તિ યુવાવસ્થા પામ્યો એટલે એને રાજા યોગ્ય સર્વ શિક્ષણ આપવામાં આવ્યું, એ રાજનીતિ, દંડનીતિ અને વ્યવહાર ધર્મશાસ્ત્રોમાં પ્રવીણ બની ગયો અને એને સર્વ રીતે યોગ્ય જાણી એની યુવરાજપદે સ્થાપના કરવામાં આવી. રાજા સુસંસ્કારી, કેળવણી પામેલ અને પોતાની જવાબદારી સમજનાર હોય ત્યારે પ્રજાને સુખ થાય છે, પ્રજા સમૃદ્ધ થાય છે અને સ્વધર્મે રત બને છે. પ્રજાપાલનના સૂત્રોથી પરિચિત અને વિદ્યાભ્યાસંગી અર્કકીર્તિ ભવિષ્યમાં સારો આદર્શ રાજા થશે એવાં ચિહ્નો બતાવતો હતો અને તેના સભ્ય વર્તનથી પ્રજાને ઘણી સારી આશા બંધાઈ હતી.

પણ દીકરી સ્વયંપ્રભા તો સૌંદર્યનો નમૂનો હતી. એને જાણે વિધાતાએ ખાસ નવરાશ લઈને ઘડી હોય તેમ પ્રથમદૃષ્ટિએ જ લાગતું હતું. એના દરેક અંગ પ્રત્યંગ અને અવયવો ઘાટીલા હતાં. એની આંખોમાં તેજ હતું, એના મુખ પર નમ્રતા હતી, એની નાસિકા પોપટને મળતી હતી. અને કોઈ વાર મુખ ઉઘાડે તો એના દાંતની હાર દાડમની કળી જેવી દેખાતી હતી. રૂપ-રૂપના અવતાર સરીખડી આ દીકરી સ્વયંપ્રભાને પિતાએ ખૂબ અભ્યાસ કરાવ્યો હતો, ચોસઠ કળાનું વ્યવસ્થાપૂર્વક જ્ઞાન

આપ્યું હતું અને વિદ્યાધરોના કળા-વિજ્ઞાન અને વિદ્યામાં એને નિષ્ણાત કરી હતી. જ્યારે એ જુવાનીના આરે આવી ત્યારે એ એના સૌંદર્યથી, એના અભ્યાસથી, એની બોલવાની સૌમ્યતાથી અને એના નમણાં ગાત્રોથી એ સર્વાંગસુંદર વિદ્યાધર-પુત્રી બની અને એ વિદ્યાધરીઓ વચ્ચે તુરત આગળ પડતી થઈ ગઈ, એના કમનીય દેખાવમાં એની વસ્ત્ર-ધારણ પદ્ધતિએ વધારો કર્યો અને એના સુંદર દેખાવે એના આકર્ષણમાં વધારે દીપ્તિ કરી. સામાન્ય મનુષ્યમાં તો શું, પણ વિદ્યાધર કે દેવતાની સ્ત્રીઓ-માં પણ એ રૂપગુણનો નમૂનો થઈ પડી અને એને રસ્તે ચાલતાં જુએ તે તેની મોહક આકૃતિના વખાણ કરે તે તો સ્વાભાવિક હતું, પણ એના પરિચયમાં આવે તે એની રીતભાત અને સ્નેહાળ પ્રકૃતિથી વધારે આકર્ષણ પામતા હતા. કેટલીકવાર ઉપર ઉપરનો દેખાવ સારો હોય તેવા માણુસ સાથે કામ પડે ત્યારે તેમાં અંદર રહેલ દુર્ગંધ દેખાઈ આવે છે, પણ સ્વયંપ્રભાના સંબંધમાં તેથી ઊલટું જ હતું. એની સાથે કામ પડે ત્યારે તેના ગુણથી, વિનયથી, સભ્યતાથી, સરળતાથી વધારે આકર્ષણ થાય એવું સરસ વર્ચસ્વ એ ઊગતી રાજયુવતીએ જમાવ્યું હતું.

મુનિપરિચય :

એક વખતે બે વિદ્યાચારણ મુનિ એ રથનૂપુર-ચક્રવાળ નગરે આવી પહોંચ્યા. પોતાની વિદ્યાના બળથી આકાશમાં ઉડનાર વિદ્યાચારણ અને જંઘા-ચારણ મુનિઓ તે કાળમાં વિદ્યમાન હતા, તેના અનેક પ્રસંગો વાંચવામાં આવે છે. આવા મુનિઓ વાહનમાં કે વિમાનમાં બેસતા નથી, પણ વિદ્યાના જોરથી આકાશમાં ઊડી શકે છે. અત્યારે આકાશમાં વિમાનો ઊડે છે, પણ વગર વિમાને ઉડવાની શક્તિ હજુ પ્રાપ્ત થઈ નથી, પણ અમુક વર્ષ પછી એ પણ જરૂર આવશે એમ આકાશયાનના થતા પ્રયોગો સૂચવે છે. એ નગરમાં આવનાર વિદ્યાચારણ મુનિઓ-ના નામ અનુક્રમે **અભિનંદન** અને **જગન્નંદન** હતા. બંને ખૂબ વૈરાગી હતા, ભવભીરુ હતા, આત્મ-પ્રગતિ સાધવામાં ઉદ્યુક્ત હતા, અન્યને ઉપદેશ આપી સ્વપરનો ખ્યાલ આપવામાં પોતાનું કર્તવ્ય સમજનારા હતા અને પોતાની ફુરસદનો ઉપયોગ અનેક પ્રાણીઓને માર્ગદર્શન કરાવવામાં કરનારા હતા. તેમણે રથનૂપુરચક્રવાળ નગરમાં થોડી સ્થિરતા કરી. તે બંને શાંત વૈરાગી મુનિના પરિચયમાં પુત્રી સ્વયંપ્રભા આવી. લાવણ્યમય જીવનથી સુગંધી બનેલ સ્વયંપ્રભાને બંને વિદ્યાચારણ મુનિઓએ જીવનનું રહસ્ય સમજાવ્યું, માર્ગાનુસારીના ગુણોની એને પિછાણ કરાવવામાં આવી, આત્મા કેવો છે, કર્મ એને કેવો નચાવે છે અને એના મૂળ ગુણ કયા છે, તેનો એને ખ્યાલ કરાવ્યો અને શુદ્ધ દેવ, ગુરુ અને ધર્મનું સ્વરૂપ સમજાવવામાં આવ્યું. સ્વપરના વિવે-ચનમાં બાળાને ખૂબ રસ પડ્યો અને એણે અહિંસા, સંયમ અને તપ પર રચાયેલા જૈન ધર્મને ઓળખી શ્રાવકધર્મના રહસ્યજ્ઞાન અને સમજણ સાથે સ્વીકાર કર્યો. સ્વયંપ્રભાનો કુળધર્મ જૈન હતો તે હવે તેનો આત્મધર્મ થયો અને એ આદર્શ શ્રાવિકા થશે એવાં ચિહ્નો દેખાડવા લાગી. બંને મુનિઓ તો થોડા દિવસ પછી ત્યાંથી આકાશમાર્ગે વિહાર કરી ગયા, પણ પોતાના શુભ સંસ્કાર નગરને માટે મૂકી ગયા અને સ્વયંપ્રભાને એનો ખાસ લાભ મળ્યો.

સ્વયંપ્રભાએ પોતાના તાજા થયેલ સંસ્કારને તુરત અમલ કરવા માંડ્યો. એણે જે સંસ્કારો ગુ[રુ] પાસેથી મેળવ્યા તેમાં તુરત પ્રવેશ કરી તેમાં પ્રગ[તિ] કરવા માંડી. ધર્માખ્યાન વખતે જે બુદ્ધિ થાય છે [તે] ઘણી વખત ચાલુ રહેતી નથી, ઉપર ઉપરન[ા] સંસ્કારો ચાલુ ઘરેડમાં પડી જતાં માણસો ગુમા[વી] બેસે છે અને પાછા હતા તેવા ને તેવા થઈ જાય [છે]. સ્વયંપ્રભાએ તો મળેલા સંસ્કારનો અમલ કર[વા] માંડ્યો. એણે એક વખત પૌષધ લીધો, ચોવ[ીસ] કલાક આત્મવિચારણા અને સુવિહિત ક્રિયા ક[રી] સાધુજીવનની વાનકી અનુભવી, બીજે દિવસે પ્રભ[ાતે] પારણું કરવા પહેલાં એણે જિનપૂજા કરી, [...] ભાવપૂર્વક સ્તવન કર્યું, પ્રભુસ્તુતિ કરી, એણે મ[...]

માંથી ન્હવણ જળ લીધું. એને 'શેષા' કહેવામાં આવે છે. એક સુવર્ણ પાત્રમાં શેષા લઈ એ હસતી–ખેલતી પિતા જ્વલનજટીના ખોળામાં આવીને બેસી ગઈ. વાત્સલ્યભરપૂર પિતાએ દીકરીના હાથમાંથી ન્હવણ લીધું, આંખે લગાડ્યું, માથે ચડાવ્યું અને ખેલતી–રમતી છોકરીને પૂજનકાર્ય માટે ઉત્તેજન આપ્યું. પોતે જાણતા હતા કે આગલે દિવસે પુત્રીએ પૌષધ કર્યો હતો, છતાં એને પારણું કરવાની ઉતાવળ નહોતી, એને પારણાં કરતાં પૂજનમાં વધારે રસ પડ્યો હતો અને 'ચિત્તપ્રસન્ને રે પૂજનફળ કહ્યું' એ હકીકત સંસ્કારી પિતા જાણતા હતા એટલે એણે દીકરીનો પૂજનઉત્સાહ, શેષા લઈ આવવાની તમન્ના અને હજુ સુધી એનું પુલકિત હૃદય જોતાં અમૃત ક્રિયાનું રહસ્ય પિતાને યાદ આવી ગયું. એણે પુત્રીને ખોળામાં બેસાડી, એની ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ માટે ખૂબ ઉત્તેજન આપ્યું અને જીવનસફળતા ધર્મજીવનમાં શક્ય છે ખરી તેમ બોલતાં પુત્રીના કાર્ય તરફ અને ધર્મશ્રદ્ધા તરફ પોતાની પસંદગી બતાવી અને પુત્રીને પારણું કરવા આજ્ઞા કરી. માબાપ સંસ્કારી હોય તો સંતતિનો આખો ઝોક વગર ઉપદેશે, વગર ટોકણીએ, વગર પ્રયત્ને ફેરવી નાખી શકે છે એનો આ દાખલો હતો. પુત્રી તો રમતી–હસતી, ગેલ કરતી પારણું કરવા ચાલી ગઈ.

જ્વલનજટીની પુત્રી માટે ચિંતા :

પુત્રીના ગયા પછી પિતાને ચિંતા થઈ કે આવી આદર્શ છોકરી, જેના બોલવામાં ફૂલ ઝરે છે, જેની સભ્યતા અતિ સુંદર છે, જેની ભાષામાં વિવેક છે, જેના વર્તનમાં નમ્રતા છે, તેનો પતિ કોણ થશે? એ હવે ઉમરલાયક થઈ છે, એના અંગનો આખો મરોડ ફરતો જાય છે, એની બોલીમાં યૌવનનું પૂર ઉછળે છે; એને યોગ્ય પતિની ગોઠવણ કરી નાખવી જોઈએ. આ બાબત એને ઘણી અગત્યની લાગતાં પોતાના મંત્રીમંડળની સલાહ લેવાનો એણે મનમાં નિર્ધાર કર્યો. મોટા રાજાઓ અને વિદ્યાધરપતિઓ પોતાની પાસે એક મંત્રીમંડળ રાખતા હતા. તેઓ વ્યવહારકુશળ, અનુભવી અને ચારે તરફની હકીકત તથા રાજનીતિને લક્ષ્યમાં રાખી સલાહ આપવાનું કામ કરતા અને રાજા આવા મંડળની સલાહ પર ખૂબ વિચાર કરતા. આવા પોતાના મંત્રીમંડળમાં કુંવરી સ્વયંપ્રભાના ભવિષ્યના પતિ સંબંધી વિચાર ચલાવ્યો પુત્રીના લગ્નમાં રાજરિવાજ, કુળપ્રતિષ્ઠા, સંધિવિગ્રહ, સંબંધ વગેરે અનેકાનેક બાબતો વિચારવાની હોય છે. એ સર્વ જુદા જુદા દૃષ્ટિબિંદુઓ મંત્રીમંડળમાં ચર્ચાય ત્યારે રાજા સર્વ મંત્રીઓને એક પછી એક સાંભળે અને પછી પોતાનો નિર્ણય તુરત કરે છે અથવા વધારે તપાસ કરવા નિર્ણય કરે છે અને હકીકતને વધારે ચર્ચા માટે મુલતવી રાખે છે. આ પ્રમાણે રાજા જ્વલનજટીએ પુત્રી સ્વયંપ્રભા કોને આપવી ઉચિત ગણાય તે સંબંધી ચર્ચા મંત્રીમંડળમાં મૂકી.

વિદ્યાધરપતિનો સુશ્રુત નામે મુખ્ય મંત્રી હતો. તેણે પ્રસ્તુત વિષય પર પોતાનો વિચાર બતાવતાં કહ્યું કે–અત્યારે પૃથ્વીપતિ અને વિદ્યાધરપતિ અશ્વગ્રીવ એકંદરે યોગ્ય છે. એ મહારાજ મયૂરગ્રીવ અને દેવી નીલાંજનાનો પુત્ર હોઈ, અત્યારે અર્ધ ભારત પર એની આણ વર્તે છે અને વિદ્યાધરશ્રેણીઓનો પણ એ પતિ છે, અને જો કે વયને અંગે તફાવત વધારે પડતો છે, છતાં પુત્રીને યોગ્ય એ ઠીક ગણાય. એણે અશ્વગ્રીવને અંગે મજબૂત દલીલો કરી પણ વયનો વાંધો એને પોતાને પણ ઘણો વિચારવા યોગ્ય લાગ્યો. ઊગતી જુવાનીને આરે ઉભેલી પુત્રીને આધેડ વયના અને સંખ્યાબંધ છોકરા–છોકરીના પિતા અશ્વગ્રીવને આપવાની સલાહ આપવામાં એને સહજ સંકોચ તો થયો, પણ એને પોતાની નજરમાં રાજવૈભવ વધારે અગત્યનો જણાયો.

'બહુશ્રુત' નામના બીજા મંત્રીએ ત્યારપછી પોતાનો વિચાર બતાવ્યો. એણે યૌવનકાળ પસાર કરી ગયેલા અશ્વગ્રીવની વાત સામે વિરોધ કર્યો. એણે સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું કે પુત્રીના લગ્નની વિચારણામાં માત્ર પુત્રીનું હિત જ વિચારવું જોઈએ. એમાં વૈભવ

કે સહેલાત, દેશવિસ્તાર કે સત્તાવાહિનાનો ખ્યાલ ન કરવો જોઈએ. એણે પોતાની દક્ષિણ શ્રેણીમાં અનેક યુવાન વિદ્યાધર કુમારો છે તેમાંથી કોઈને કન્યા આપવા વિચારણા બતાવી. એણે વિદ્યાધર કુળને અને વૈતાઢ્ય શ્રેણીને મહત્તા આપી, પ્રાંતીયતા પર ભાર મૂક્યો અને વૈતાઢ્યગિરિના વસનારા જમીન પર વસનારને કન્યા આપે તે વાતમાં પોતાની અસંમતિ બતાવી. એને પર્વતકન્યાના રૂપ, લાવણ્ય અને રસિકતાનો મેળ જમીન પર વસનારા સાદા માણસો સાથે બેસે નહિ એમ બતાવી કોઈ પણ વિદ્યાધર યુવકની શોધ કરવા સલાહ આપી.

ત્યારપછી વારો આવ્યો 'સુમતિ' નામના ત્રીજા મંત્રીનો. એણે બીજા મંત્રી બહુશ્રુતની વાતને ટેકો આપ્યો અને જણાવ્યું કે તેની નજરમાં એક વિદ્યાધર યુવાન છે અને તેને રાજપુત્રી સ્વયંપ્રભા આપવા પોતાનો મત દર્શાવ્યો. એ યુવકનો પરિચય આપતાં એણે જણાવ્યું કે વિદ્યાધરની ઉત્તર શ્રેણીમાં મેઘવાહન નામના રાજાને મેઘમાલિની નામની રાણીથી વિદ્યુત્પ્રભ નામે પુત્ર થયેલ છે અને એને જ્યોતિર્માળા નામની પુત્રી છે. છોકરી રૂપ–રૂપનો અવતાર છે અને રાણી થવાનાં લક્ષણવાળી છે અને પુત્ર બાહોશ અને બળવાન છે. જો કે આપણે ઉત્તર શ્રેણીના રાજપુત્રોને કન્યા આપતા નથી, કારણ કે દક્ષિણ શ્રેણીવાળા ઉત્તર શ્રેણીવાળાની કન્યા લઈ આવે તેમાં વાંધો નથી, પણ રિવાજ પ્રમાણે આપણા ઉચ્ચ વિભાગની કન્યા ત્યાં જાય નહિ, પણ દેશહિત અને રાજહિતની નજરે બહેન સ્વયંપ્રભાને વિદ્યુત્પ્રભ સાથે પરણાવવી અને જ્યોતિર્માલાને યુવરાજ અર્કકીર્તિ સાથે વરાવવી બધી રીતે ઉચિત થઈ પડશે. આવા લગ્ન થવાથી ઉત્તર અને દક્ષિણ શ્રેણીના વિદ્યાધરો વચ્ચે જે વિરોધ ચાલે છે અને જે વિરોધ કોઈ કોઈ વાર લડાઈમાં પરિણમે છે તે અટકી જશે. મને આપણી કન્યા ઉત્તર શ્રેણીવાળા વિદ્યાધર યુવરાજને આપવામાં વાંધો લાગતો નથી.

સુમતિ મંત્રીની આ સલાહ પર જરા ચર્ચા થઈ ગઈ. જેમ જ્ઞાતિ જ્ઞાતિ વચ્ચેના લગ્નમાં અનેક પ્રકારનાં બંધનો હતા તેમ પ્રાંત અને વિભાગના વાંધા હતા અને સાથે ઉચ્ચ અને હલકાપણાની કલ્પનાના અનેક વાંધા હતા. રાજાઓનાં લગ્નમાં કુલીનતા, શરીર, વૈભવ અને વય જોવામાં આવતા, તેની સાથે પ્રાંત અને શ્રેણના તફાવતની બાબતને રાજદ્વારી બાબત ગણવામાં આવતી. સુશ્રુત અને બહુશ્રુત બંને મંત્રીએ આવી સલાહ ન આપી. એમને મતે તો દીકરીને દૂધ પીતી કરાય પણ ઉત્તર શ્રેણીના વિદ્યાધરને તો કોઈ હિસાબે ન જ આપી શકાય. આ રીતે આ વાત ખૂબ ચર્ચામાં પડી.

ત્યારબાદ વારો આવ્યો 'સંભિન્નશ્રોત' નામના મંત્રીનો. એ મંત્રીમંડળમાં તો સામાન્યપદે હતો, પણ એ રાજનીતિ ઉપરાંત નિમિત્ત પણ જાણતો હતો. એણે જણાવ્યું કે તેની ગણતરી પ્રમાણે રત્નપુરનો અશ્વગ્રીવ પ્રતિવાસુદેવ દેખાય છે અને તેણે જે હકીકત સાંભળી છે તે પ્રમાણે એ પ્રતિવાસુદેવને પહોંચી વળી વાસુદેવ થાય તેવો ભરતક્ષેત્રમાં તો ઊગતો જુવાન ત્રિપૃષ્ઠ દેખાય છે. એણે તુંગગિરિ પર સિંહને મારી નાખવાનો આખો કિસ્સો સાંભળ્યો હતો તે કહી બતાવ્યો અને પછી જણાવ્યું કે પોતે એક મુનિ પાસેથી આ યુગમાં થનારા નવ પ્રતિવાસુદેવોની વાત જાણી હતી, તે વાત પ્રમાણે જો અશ્વગ્રીવ પ્રતિવાસુદેવ હોય તો તેને દીકરી આપવી યોગ્ય નથી, કારણ કે પ્રતિવાસુદેવનું મરણ રણમેદાનમાં જ થાય છે અને તે ક્રમોતે મરી નારકીમાં જાય છે. અત્યાર સુધીના અહેવાલો પ્રમાણે અશ્વગ્રીવ પ્રતિવાસુદેવ જણાય છે, તો એનો સમોવડીઓ કોણ છે તેની શોધ કરવી જોઈએ. તેટલા માટે તેની નજરમાં ત્રિપૃષ્ઠ આવ્યો છે. એના બાપનું રાજ્ય નાનું છે, પણ છોકરો ઘણો તેજસ્વી, આકર્ષક અને દૃઢ શરીરવાળો હોઈ આશાસ્પદ યુવાન છે વગેરે.

અંતે ખૂબ ચર્ચા પછી ત્રિપૃષ્ઠ સંબંધી વધારે હકીકત મેળવવાનું નક્કી થયું અને સંભિન્નશ્રોતની મંત્રણા અને નિમિત્ત જ્ઞાન સાથે સર્વ મળતા થયા, પણ છેવટનો નિર્ણય કરવા પહેલાં પાકી હકી-

કા સંભાળવી અને પછી એ લગ્નની વાત નક્કી કરવી એમ ઠરાવવામાં આવ્યું. વેશવાળ અને લગ્નની બાબતમાં ઘણાં ઘણાં દૃષ્ટિબિન્દુ વિચારવાનાં હોય છે અને તેમાં વળી જ્યારે રાજકારણ પ્રવેશે ત્યારે તો કોકડું ઘણું ગૂંચવાઇ જાય છે અને તેનો ઉકેલ લાવવામાં અનેક પ્રકારની તપાસ કરવી પડે છે, લાભાલાભની તુલના કરવી પડે છે અને ઘાટ બેસાડવા માટે મોટા પ્રયોગો, વિચારણાઓ અને આમંત્રણો કરવા પડે છે. વિદ્યુત્પ્રભાના વેવીશાળને અંગે પણ રાજા જ્વલનજટી પોતાની પુત્રી માટે સર્વ પ્રકારની તપાસ કરવા તૈયાર હતો. એને દીકરીના લગ્ન કરવા માટે ખૂબ ચિંતા થતી હતી.

થોડા દિવસ બાદ એક નાના મંત્રીએ સ્વયંવર મંડપ રચવાની સૂચના કરી, પણ જ્વલનજટીને તે વાત પણ પસંદ ન આવી. સ્વયંવર મંડપમાં બીનઅનુભવી છોકરી ક્ષણિક આવેશથી લેવાઇ જાય છે. માત્ર દેખાવ ઉપરથી લગ્ન કરવામાં જોખમનો તેણે વિચાર કરી લીધો. ભવિષ્યના પતિના વય, ગુણ, તંદુરસ્તી, શીલસૌખ્ય અને સ્વભાવની પરીક્ષા અને ઊંડી તપાસ કર્યા વગર સ્વયંવર મંડપ કરવામાં એને બહુ લાભ ન દેખાણો. અને સ્વયંવર મંડપમાં રાજાઓ બેસે, દીકરી હાથમાં માળા લઇને આવે, દેખાવ પરથી લગ્ન કરે, પછી રાજાઓમાં લડાઇ થાય એમાંની ઘણીખરી વાત સારી ન લાગી. એને દીકરીની ઇચ્છાને માન આપવાની પૂરી મરજી હતી, પણ તપાસ કરવાની પોતાની જ ફરજ હતી એમ એનું માનવું હતું. વળી સ્વયંપ્રભા એની નજરે હજુ બાળા હતી, એ લગ્ન જેવા ગંભીર વિષયમાં કેટલી બાબત ન કલ્પી શકે એમ માનતા હતા. દુનિયાના અનુભવે ઘડાયલા માણસોની સલાહ અને પુત્રીની ઇચ્છા એ બંનેનો મેળ મળે તો લગ્ન આબાદ નીવડે એવી તેની માન્યતા હતી. એણે તેટલા માટે ત્રિપૃષ્ઠ સંબંધી વધારે માહિતી મેળવવા માટે ખાનગી તપાસ શરૂ કરી દીધી. બીજી બાજુએ સંભિન્નશ્રોત મંત્રી નિમિત્તિયાએ વધારે ગણતરી કરી ત્રિપૃષ્ઠ જ વાસુદેવ થનાર છે એવી પાકી આગાહી કરી.

બારીક તપાસને પરિણામે જ્વલનજટીને જણાયું કે વયમાં, સ્વાસ્થ્યમાં, બહાદુરીમાં, સાહસમાં, દેખાવડાપણામાં, સભ્યતામાં, અભ્યાસમાં અને ગુણવાનપણામાં ત્રિપૃષ્ઠ બધી રીતે લાયક હતો. એની છબી પણ પોતે પ્રાપ્ત કરી અને એના ઘાટિલા શરીર, મક્કમ દેખાવ, મરોડદાર ભવાં અને એકંદરે આખો દેખાવ વિચારતાં એને પોતાની પુત્રી ત્રિપૃષ્ઠને આપવાની ઇચ્છા થઇ. માત્ર એને કુળવાનપણાની હકીકતમાં મૃગાવતી અને પ્રજાપતિના કિસ્સાની જાણ થતાં સહજ સંકોચ થયો, બાકી સર્વ રીતે ત્રિપૃષ્ઠની યોગ્યતા એની નજરમાં આવી. એણે પોતાના મંત્રીમંડળની સલાહ લીધી. મંત્રીઓએ લાભાલાભની વિચારણા કરી, અશ્વગ્રીવ સાથે વૈર બંધાશે, તેમાં કદાચ લડાઇ પણ થઈ જાય, તેવો સંભવ લાગવાથી બળાબળની તુલના પણ કરી લીધી અને આવા ઊગતા યુવાનને સ્વયંપ્રભા આપવી એવો નિર્ણય થયો. પુત્રીના હિતની નજરે એમને મૃગાવતી પ્રજાપતિનાં કિસ્સાએ જરાએ ક્ષોભ ન કર્યો. ત્યારબાદ પોતાની પત્ની વાયુવેગા દ્વારા પુત્રી સ્વયંપ્રભાનો વિચાર જાણવા વિદ્યાધરપતિએ પ્રયત્ન કર્યો, ત્રિપૃષ્ઠની છબી પટ્ટરાણીને આપી અને પુત્રીની ઇચ્છા જાણી લેવા પ્રયત્ન કર્યો. દીકરીને પિતાના નિર્ણય પર પૂરતો ભરોસો હતો અને તે ઉપરાંત સ્વયંપ્રભાને હજુ રમવું, ફરવું અને આનંદ કરવા તરફ જ લક્ષ્ય હતું. એ લગ્ન કરવાની વિરુદ્ધ નહોતી, પણ લગ્ન એ જીવનભરનો સંબંધ છે તેની ગંભીરતા એની નજરમાં લાગી નહોતી. એણે તો સર્વ હકીકત પિતાની ઇચ્છા અને તપાસ પર છોડી દીધી. જ્વલનજટીને આ સમાચાર મળ્યા ત્યારે પુત્રીના આજ્ઞાંકિતપણાએ એના પરના પિતાના વાત્સલ્યમાં વધારો કર્યો.

(ચાલુ)

સ્વ૦ મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડિયા (મૌક્તિક)

સૌભાગ્ય અને દુર્ભાગ્ય

લેખક : શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ "સાહિત્યચંદ્ર"

જ્યારે આપણા ઉપર સંકટ આવી પડે છે ત્યારે આપણે દુઃખી થઈએ છીએ અને તેમાં આપણા ભાગ્યને આપણે દોષ આપીએ છીએ. તેમ જ્યારે આપણને અનુકૂળ હોય એવી ઘટના બને છે ત્યારે આપણે મોટા ભાગ્યવાન છીએ એમ માની ખુશી થઈએ છીએ અને પોતાને મોટા ભાગ્યવાન ગણીએ છીએ. પોતાનું સૌભાગ્ય જાગ્યું એમ માની આનંદમાં આવી જઈએ છીએ. આ બધી પરિસ્થિતિમાં ભાગ્ય એ વસ્તુ શું છે એ માત્ર આપણે જાણતા નથી. સૌભાગ્ય કે દુર્ભાગ્ય એ બે વસ્તુઓ નથી, એનું આપણને ભાન પણ નથી હોતું. વાસ્તવિક જોતાં સૌભાગ્ય અને દુર્ભાગ્ય એ એક જ વસ્તુ છે. કહો કે એક જ રૂપિયાની બે બાજુઓ છે. જે વસ્તુ મળવાથી એકને આનંદ થાય છે તે જ વસ્તુ મળતાં બીજાને ખેદ છે. પણ એ વસ્તુ તો એક જ હોય છે.

આવી અનુકૂલ અગર પ્રતિકૂલ સ્થિતિ ક્યાંથી આવી ? એ કોણે મોકલી ? અને શા માટે મોકલી ? એ વસ્તુનો વિચાર કરતાં આપણું સૌભાગ્ય આપણા કપાળે લખી મૂકનાર કોણ છે ? અને એણે શા કારણથી એ લખી મૂક્યું ? એનો વિચાર કરવો જોઈએ. આપણો ભાગ્યવિધાતા કોણ છે ? એ વિધાતા કોઈને કપાળે સૌભાગ્ય લખી મૂકે અને બીજાના કપાળે દુર્ભાગ્ય લખી મૂકે એવો ભિન્નભેદ શા કારણથી કરતો હશે ? એનો પણ ઉકેલ આપણે મેળવવો પડશે.

જ્યારે આપણે આવી અદૃશ્ય એટલે નહીં દેખાનારી વાતોનો વિચાર કરીએ છીએ ત્યારે આપણે આપણા પ્રત્યક્ષ જણાતા સ્થૂલ ઔદારિક શરીરનો જ વિચાર કરી એનો ઉકેલ મેળવી શકીએ તેમ નથી. આપણી પાંચે ઇંદ્રિયો તો પ્રત્યક્ષ દેખાતી અને સ્પર્શ કરાતી ઘટના કે વસ્તુઓનો જ વિચાર કરી શકે છે. પણ તેથી બધું જ્ઞાન આપણને થઈ જાય એમ નથી. તે માટે તો આપણું મન અને બુદ્ધિનો પણ ઉપયોગ કરવાની જરૂર છે. આગળ વધીને એમ પણ કહેવું પડશે કે, આપણી બુદ્ધિની શક્તિ પરિમિત હોવાને લીધે આપણે એવી વસ્તુનું આકલન કરી શકીએ તેમ નથી. તેને માટે જે નિઃસ્વાર્થી અને અનુભવી જ્ઞાની–સંત મહાત્માઓ થઈ ગયા છે તેમના શબ્દોનો પણ આશરો લેવો પડે તેમ છે. કારણ તેઓ આપણા કરતાં વધુ અનુભવી–જ્ઞાની હતા એમાં શંકાને સ્થાન નથી અને ન્યાયશાસ્ત્રકાર એમ કહે છે કે. જેમ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ મનાય છે તેમ અનુમાન પ્રમાણ પણ મનાય છે અને સાથે સાથે શાસ્ત્રપ્રમાણ પણ માનવું પડે છે. આપણે એકાદ ગામ જવાનું હોય, તેનો માર્ગ આપણે જાણતા ન હોઈએ ત્યારે તે માર્ગે જઈ આવેલાની શોધ આપણે કરીએ છીએ અને એના કહેવા પ્રમાણે વિશ્વાસ રાખી પ્રવાસ કરીએ છીએ. તેમ જે જ્ઞાનીઓએ તપશ્ચર્યા કરી જે અનુભવો મેળવી લીધેલા છે, અને પરોપકાર બુદ્ધિથી આપણા માટે લખી મૂકેલા છે તેમની ઉપર ભરોસો મૂકી આપણે જોઈતો ઉકેલ મેળવી લેવો ઘટે.

જ્ઞાનીઓ એમ કહે છે કે, આ સ્થૂલ ઔદારિક શરીરની પેઠે જ હીલચાલ અને આંદોલનો ચાલતા જ હોય છે. એ વસ્તુ જ્યાં સુધી સામે રાખી આપણે વિચાર કરીશું નહીં ત્યાં સુધી આપણી બધી જ વિચારણા અધૂરી રહેવાની. આપણા શરીર ઉપર જ્યારે કોઈ આઘાત થાય છે ત્યારે તે આપણા આખા શરીરમાં સંવેદનાઓ જગાડે છે. પગને વાગે છે ત્યારે હાથ કાંઈ સ્થિર રહેતા નથી. માથા સુધી તેના આંદોલનો આપણને બેચેન કરી મૂકે. શરીરના કોઈ પણ ભાગને દુઃખ થતા આખા શરીર ઉપર તેના પરિણામો જોવામાં આવે છે એટલું જ નહીં પણ આપણું મન જે આપણી આંખે જોઈ શકતા

નથી, છતાં તે અદશ્ય મન ઉપર પણ અસર થઈ રહેલી આપણે અનુભવીએ છીએ. એનો આપણે જરા ઝીણવટથી વિચાર કરીશું તો નવો જ પ્રકાશ આપણી નજર સામે ઊભો થાય તેમ છે.

આપણે સહેલાઈથી સમજી શકીએ એટલા માટે આપણે પારિભાષિક શબ્દો નહીં લખતાં સમજ પડે તેવી સરળ ભાષામાં આપણે વિચાર કરીશું. આપણું આ શરીર નક્કર, જડ, હાડકાં, માંસ, લોહીથી ભરેલું છે. ટૂંકામાં કહીએ તો નક્કર કઠણ પદાર્થ, પ્રવાહી પદાર્થ અને વાયુથી બનેલું છે. બરફનો કટકો હોય છે, તેવો પ્રકાર આ શરીરનો છે. બરફમાં કઠણતા હોય છે અને તે ઓગળતો જાય છે તેમ પ્રવાહી પાણીનું રૂપ ધારણ કરે છે અને તે જ પ્રવાહી વાયુરૂપ ધારણ કરી આપણી નજર સામેથી અદશ્ય થઈ જાય છે. આ આપણા જણાતા શરીર જેવું જ વાસનાનું એક આવરણ આપણા શરીરને ઘેરી રહેલું છે. જે આંદોલનો આપણી ઇંદ્રિયોદ્વારા જાગે છે તેના પરિણામો એ નહીં દેખાતા એવા વાસનારૂપી આવરણ શરીરમાં જાગે છે. વાસનાના પરિણામો ત્યાં થાય છે અને વાસનાના પરમાણુઓ આપણી લાગણી જેટલી તીવ્ર કે આછી હોય છે તે મુજબ ત્યાંના પરમાણુઓ બનતા રહે છે. આપણે એકાદ ઓરડામાં બંધબારણે કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ કે દ્વેષના વિચારો કરતા હોઈએ તેનું પરિણામ આપણી વાસનાઓના શરીર ઉપર અંકિત થઈ જ જાય છે. અગર આપણે બંધ બારણે જાપ કરતા હોઈએ અને શુભચિંતન કરતા હોઈએ તેથી આપણી વાસનાના પરમાણુઓ અવશ્ય રંગાઈ જાય છે. આપણે ભલે એવો વિચાર કરીએ કે આપણું કરેલું કોઈ જાણતું નથી, પણ એ તો આપણા શરીર સાથે જોડાઈ જ જાય છે. આપણા વાસનાદેહ સાથે જ્યારે આપણા કર્મના પરમાણુઓ એકરૂપ થએલા હોય ત્યારે આપણે એ નષ્ટ થઈ ગયા હશે એમ માનીએ એ તદ્દન મૂર્ખાઈ નહીં તો બીજું શું ?

એકાદ માણસ જ્યારે પ્રેમની નિરાશામાં સપડાઈ જાય છે અગર નાણાંની ભીંસમાં આવી પડે છે અગર કરેલા ગુનામાં પોતે ઉઘાડો પડી જાય છે ત્યારે તે આત્મહત્યા કરવાથી આપણે મોં છુપાવી શકીશું અગર આપણું ધારેલું કામ સફળ થશે અથવા જગમાંથી બધું ભૂંસાઈ જશે એવી ખોટી કલ્પના કરી આપઘાત કરે છે. પણ એના એવા મૂર્ખાઈભરેલા કૃત્યથી તે બચી શકતો તો નથી જ. ઊલટું પોતાના આત્માના આવરણો વધારે કલુષિત કરી મૂકે છે અને અનંતી વાર દુઃખ ભોગવનારો બની જાય છે. આપણા જોવામાં જે મહારોગી, દીનદીન અવસ્થા ભોગવતારા મનુષ્યો કે જાનવરો જોવામાં આવે છે તેમાં ઘણાંખરાં જીવો આવા પાપકૃત્યો કરી જન્મેલા હોય છે તે સમજી રાખવું જોઈએ. આપણું મરણ થાય છે એનો અર્થ આપણું શરીર મરે છે, પણ તેથી આપણું વાસનાઓનું શરીર કે મન તેઓ શરીરની પેઠે સર્વથા મરી જતું નથી. એ તો પોતાના સારા કે માઠા કર્મોના પરમાણુઓ સાથે હયાત જ હોય છે. અને તેને અનુકૂળ એવું સારું કે ખોટું મનુષ્યનું કે તિર્યંચ જાનવરાદિનું શરીર ખોળી કાઢી તેમાં પ્રવેશ કરે છે. અને નવા અનુભવો અને નવા કર્મો તૈયાર કરવા માંડે છે.

આપણને કોઈ કામ પરિસ્થિતિને કે ભીતિને વશ થઈ કરવું પડે તેમાં આપણા સૂક્ષ્મ શરીર ઉપર આઘાત થઈ ત્યાંના પરમાણુઓ કલુષિત થાય છે ખરા, પણ આપણે આપણા અંગ ઉપરથી ધૂળ ખંખેરી નાખીએ અને સ્વચ્છ બની શકીએ એવો એ પ્રકાર છે. આવા તે કર્મો ખસેડી તેની અસર ભૂંસી નાખવા માટે પશ્ચાત્તાપ કે આલોચના કરતા તેવા કર્મો નાબૂદ થઈ શકે. પણ આપણે આનંદપૂર્વક અને તે કરતાં રસભરી રીતે જે કર્મો કરીએ અને કર્યા પછી ખુશી થઈએ એવા કર્મો આપણા વાસનાના બનેલા શરીર સાથે ઓતપ્રોત થઈ જાય છે. એટલું જ નહીં પણ તે શરીર સાથે ગાઢ રીતે એકરૂપ થઈ જાય છે. એવા કર્મો છૂટા થવા અત્યંત મુશ્કેલ હોવાને લીધે અનંત જન્મો સુધી તેનો ભોગવટો

અપૂર્વ ક્ષમા

(૨)

લેખક : શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી

આ ત્રીજું ચિત્ર તો જાણે મંત્રીશ્વર ઉદાયનની કુશળતાનું તાદૃશ્ય સ્વરૂપ. એમાં ગુરુદેવ પ્રતિની શ્રદ્ધા, ધર્મ તરફનો પ્રેમ, અને એ ઉદય અર્થે પોતાનું સર્વસ્વ ધરી દેવાની તમન્નારૂપ ત્રિપુટીના દર્શન થાય છે.

હાકેમ સાહેબ, મેં આપની ન્યાયપરાયણતાની વાતો ઘણી સાંભળી છે. મારી માંગણી માત્ર એક જ છે અને તે એ જ કે ગુરુજીને સમજાવી મને મારો ચાંગો પાછો અપાવો.

ચાચિગ શેઠ, આમ તમારી માંગણી તો બરાબર છે અને એ સંતોષવાનો મારો ધર્મ પણ છે. ધારો કે ગુરુજીને હું સમજાવી તમારા એ પુત્રને પાછો પણ અપાવું. તમો એ તો સારી રીતે જાણો જ છો કે અમારા આચાર્યમહારાજ નથી તો પરાણે કોઈને સાધુ બનાવતા કે નથી તો એમને ગાદી સાચવવાના કોડ હોતા. અલબત્ત પોતાના સંતાન- બળે આ બાળકમાં તેમણે વિલક્ષણતા નીહાળી ત્યારે જ તમને ફરી, સંઘ આગેવાનોને લઈ તમારે આંગણે આવ્યા અને તમારી પત્નીની સંમતિ મળી, ત્યાર પછી જ સાધુતાનો સ્વાંગ સજાવ્યો. એ પુત્ર પાછો ફરી કર્યો તો તમારા ધંધામાં સાથ પૂરશે અથવા તો સંસારનો વેલો વધારશે એથી બહુ બહુ તો ધંધુકામાં તમો મહાન્ વેપારી અને આગેવાન લેખાશો; કદાચ લક્ષણ મુજબ એની શક્તિનો પ્રભાવ વિસ્તરશે તો એ ગુજરાતની ભૂમિમાં મશહૂર વેપારી ગણાશે. એ દ્વારા લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ અને પ્રતિષ્ઠાની પ્રાપ્તિ થશે પણ મહાશય એ સર્વ કેટલા વર્ષો સુધી જનતાના મુખે રમવાના? જો આટલી વાતથી સંતોષ હોય તો હું રાજીખુશીથી માગ ત્રણ દિકરામાંથી એકને તમારો બનાવવા તૈયાર છું. એ સાથે લાખ સોના-

---

આપણને કરવો પડે છે, એ વસ્તુ સ્હેજે સમજી શકાય તેમ છે.

એવી રીતે આપણા સૌભાગ્ય કે દુર્ભાગ્યનો જન્મ થાય છે એટલે આપણા આ ભાગ્યના વિધાતા અગર લખી મૂકનારા કારીગર અને ઘડવૈયા આપણે પોતે જ છીએ. એમાં બીજા કોઈનું કામ નથી. તે લખવા માટે બીજો કોઈ વિધાતા કે બ્રહ્માને નોતરવાની જરૂર નથી. એ તો 'હાથે કર્યું' અને હૈયે વાગ્યું' એવો પ્રકાર છે. તેથી તે માટે બીજા કોઈને દોષ આપવાની શી જરૂર છે? વાવ્યું હોય તેવું જ લણવું પડે છે. બાવળ વાવો અને કેરી મેળવવાની ઇચ્છા રાખો એ અસંગત છે.

માટે દરેકે જાગતા કે ઊંઘતા, એકાંતમાં કે સમાજમાં, ઘરમાં કે મંદિરમાં, વેપારમાં કે રમતમાં અર્થાત્ ગમે તે સ્થિતિમાં આપણા હાથે કોઈ મેલું કર્મ તો થતું નથીને? એવો વિચાર જાગૃત રાખવો જોઈએ.

કદાચિત કોઈ એવો પ્રશ્ન કરે કે, જ્યારે ખોટા કર્મોથી દુઃખ નિર્માણ થાય છે, અને કર્મો કર્યા વગર તો એક મિનિટ પણ રહી શકીએ તેમ નથી તો સારા કર્મો એટલે પુણ્યના ફળો ભોગવવા જ પડે છે અને મોક્ષ તો સર્વથા કર્મનો નાશ થયા વિના મળી શકે નહીં, ત્યારે સારા કર્મો કરી કર્મનો ભાર શા માટે વધારવો? એના જવાબમાં કહેવું પડશે કે, શુભ કર્મો ભોગવી લેતા આપણે સ્વતંત્ર હોવાથી સ્હેજે ભોગવી લઈ શકાય તેમ છે.

સગવડવાળી ગાડીમાં બેસી પ્રવાસ કરીએ ત્યારે આપણો મુકામ આવતા તે બધી સગવડો અને અનુકૂલતા આપણે સ્હેજે સુખેથી ભૂલી, છોડી શકીએ છીએ, તેમાં મુશ્કેલી નથી; માટે જ જેમ બને તેમ સૌભાગ્ય ઉત્પન્ન થાય તેવા શુભકૃત્યો જ કરતા રહેવામાં આપણા આત્માનું કલ્યાણ અને શ્રેય છે.

મહોરો પણ બોરરૂપે આપું છું. મને અફસોસ તો એ છે કે કપાળ જોતાં ગુરુમહારાજે ચાંગદેવ માટે જે ભવિષ્ય ભાખ્યું છે તે એ ત્રણેમાંના એકમાં પણ નથી ! એવું નસીબ ચાહડ, બાહડ કે આંબડમાંના એકનું પણ હોત તો હું ગુરુજીને ચરણે એને તુરત ધરી દેત. તમો તો વ્યાપારી છો અને સારી રીતે જાણો છો કે આ મંત્રીશ્વર એટલા ભોળા નથી કે એક વાણિયાના દિકરા સારુ પોતાના વારસને દત્તક દેવા તૈયાર થાય. વળી આખું વરસ ધંધાની મથામણ કરવા છતાં અને પરસેવો ઉતારવા છતાં જ્યાં હજાર સોનામહોરના દર્શન થવા દુર્લભ છે, ત્યાં સામે રાજી ખુશીથી લાભ ધરાય છે એ પાછળ જે રહસ્ય છે એ સમજવાની અગત્ય છે.

દેવચંદ્રસૂરિ જેવા નિષ્ણાત ગુરુજીના સંસર્ગથી તમારો એ પુત્ર એવું જ્ઞાન સંપાદન કરશે કે જેનું આકર્ષણ મહારાજા જયસિંહદેવ જેવાને તો થશે પણ એના હાથે જે સાહિત્યની વાડી નવપલ્લવિત થશે તેનાથી માત્ર ભારતવર્ષ જ નહીં પણ સારું જગત આશ્ચર્યાન્વિત બનશે અને એક મહાન્ વિદ્વાન્ તરીકે એની ગણના થશે. જ્યારે એ સંબંધી યશોગાથાઓ તો સાહિત્યના પાને એવી રીતે આલેખાશે કે જે હજારો વર્ષો સુધી જનતા ભૂલશે પણ નહીં.

શેઠ, જેની દ્વારા આવું યુગવર્તી કાર્ય નિપજવાનું છે એને શા સારુ તમારા સાંકડા ખૂણામાં દબાવી રાખવા ઇચ્છો છો ? વિચાર તો કરો, 'પુત્રની કીર્તિ' વિસ્તરે એ કયા બાપને ન ગમે ? વળી એ અંગે જ્યારે પણ નોંધ લેવાશે ત્યારે એના માબાપના નામ તો યાદ થવાના છે જ. જે મહાન્ પ્રતિષ્ઠા-સંપાદનનો યોગ શ્રમણત્વમાં છે એ તમારા ઘરમાં કે વેપારમાં નથી જ. તમોને જેમાં લાભ વધારે જણાય તે જણાવો. એકમાં ચાર દિ'ના ચાંદરણા જેવું છે જ્યારે બીજામાં 'યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ' જેવું છે.

હાકેમ સાહેબ ! જો આપ જણાવો છો એવું ભવિષ્ય ગુરુદેવે જોયું હોય તો મારો દીકરો ભલે સાધુ જ રહે. મારે નથી તો તમારા દિકરા કે સોનામહોરની જરૂર. એમાં તો વિક્રય જેવું થાય. સારા જેવા વેપારીને એવો સોદો ન પરવડે. હું રાજીખુશીથી થયેલ અર્પણવિધિ કબૂલ રાખું છું. આજે જ એ ગુરુ-શિષ્યના દર્શન કરી પાછો ફરું છું.

અને પછી તો જાણે વિવિધરંગી ચિત્રોની પરંપરા આંખ સામે ડોકિયા કરી રહી ! એકને યાદ કરતાં બીજાને ભૂલી જવાય. એમાં જાણે શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ, ચાંગદેવ ને સોમદેવનો સ્વાંગ ઉતારી કેવી રીતે પ્રગતિના સોપાન ચઢી રહ્યા એના જીવનપ્રસંગો.

ભૂમિગૃહમાં સાધના અર્થે એકધ્યાન બનેલ સાધુ-ત્રિપુટી. એક બાજુ કોઈને પણ કામાતુર બનાવે એવી અવસ્થામાં ઉભેલી પદ્મિની સ્ત્રી અને બીજી બાજુ તેણીનો સ્વામી ઉઘાડી તલવારે આજ્ઞાનું પાલન કરવા જાગૃત ઉભેલો. આજ્ઞા હતી કે ત્રિપુટીમાંના એકાદનું ધ્યાનભંગ થાય કિંવા નાની સ્ખલના એની નજરે ચડે કે વિના હિચકીચાટે ધડથી માથું જુદું કરી નાખવું. એમાં મુનિવધનો દોષ નથી પણ ગુરુ-આજ્ઞાનું પાલન કરવારૂપ મોટો લાભ છે. ધ્યાનની એવી એકાગ્રતા વિના નથી તો અમોને સાધના ફળવાની. સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરવી હોય, આ ભીગતા સાધુને સરસ્વતી મૈયાની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરવી હોય તો, એ માટે મરણાંત કષ્ટ વેઠવાની તૈયારી પણ હોવી જોઈએ. વિદ્યાસાધન અર્થે આત્માએ સર્વ કંઈના બલિદાન દેવા તત્પર થવું ઘટે. એ ત્રિપુટીમાં શ્રી દેવચંદ્રસૂરિ, શ્રી મલ્લવાદી અને ત્રીજા શ્રી હેમચંદ્ર.

× ×

ત્યાં તો ગોચરી અર્થે ગયેલ ગુરુમહારાજ દેવચંદ્રસૂરિને શ્રાવકની દુઃખદ સ્થિતિ અને એક બાજુ ઘરમાં કોલસાનો ઢગલો જણાય છે, જ્યારે સોમદેવ શિષ્યને એ ઢગલો સુવર્ણનો દેખાય છે. સહજ પ્રશ્ન ઉદ્ભવે છે કે આવી સંપત્તિ-ધારકની આવી દશા કેમ હોય ? ગુરુઆજ્ઞા થતાં જ શિષ્ય એ ઢગ પર આસન જમાવે છે અને પેલો દુઃખી શ્રાવક જોત-જોતામાં એ સુવર્ણ ગ્રહણ કરી 'ધનિક બને છે. ભક્તિથી ધન ખરચી સોમદેવનું નામ હેમચંદ્રસૂરિ

સર્જવામાં કારણરૂપ બને છે. અહીં તો અણહિલપુરની કીર્તિ એક વિદ્યાધામ તરીકે ભારતના જુદા જુદા પ્રદેશમાં પ્રસરી રહેલ છે. જાણે સાક્ષાત્ સરસ્વતીના અવતાર સમા શ્રીમદ્ હેમચંદ્રસૂરિ જે વસતિમાં વિરાજે છે ત્યાં વિદ્યા ને જ્ઞાનના ઉપાસકો ને તત્ત્વ મેળવવાના રસિકો દોડતા આવે છે, તાડપત્રો ઉપર લખવાનું કામ પણ જોરપૂર્વક શરૂ થાય છે.

× × ×

રાજવી સિદ્ધરાજે આગ્રહ કરી તૈયાર કરાવેલ અષ્ટાંગી વ્યાકરણ નિમિત્તનો વરઘોડો રાજમાર્ગે ચાલી રહ્યો છે. હાથીની પીઠ ઉપર રહેલ સુવર્ણ અંબાડીમાં–શ્રીમદ્ હેમચંદ્રસૂરિએ મહાપ્રયત્ને તૈયાર કરેલ વ્યાકરણ કે જેનું નામ 'સિદ્ધહૈમ' રખાયેલ છે તે મૂકવામાં આવેલ છે. આ રીતે એ ગ્રંથનું બહુમાન કર્યા પછી તો એની નકલો કરવાની અને જુદા જુદા જ્ઞાનભંડારોમાં મોકલવાની યોજના આરંભાય છે. એક સ્થળે તાડપત્રોનો ઢગ છે, તો બીજે વળી કલમો ઘડવાના ખરુઓ પડ્યા છે. એક બાજુ લહીઆઓની શ્રેણી લખવામાં મશગૂલ છે તો બીજી બાજુએ લખાયેલ પાનામાં કંઈ ભૂલ તો રહેવા નથી પામી એ તપાસવા ગુરુજીની પાસે રહી, વિદ્યાસિદ્ધ બનેલ શિષ્યોની મંડળી છે.

× × ×

અરે ! આ તો સ્થંભતીર્થમાં સિદ્ધરાજના સૈનિકો ઉદયવસહીમાં મંત્રીશ્વરના આવાસમાં કંઈ શોધ કરતા જણાય છે તે! રાજવીએ તેમને આલ્હડની સરદારી હેઠળ કુમારપાળને શોધી, પકડી લાવવા મોકલેલા છે. 'ભાગ્યવાનને ત્યાં ભૂત રળે' એ જનવાયકા મુજબ આંબડની બુદ્ધિમતી લલનાદ્વારા તેઓ છેતરાય છે અને વીલા મોઢે કુમારપાળને લીધા વિના પાટણ પાછા ફરે છે. આમ અણીનો ચૂક્યો કુમારપાળ, આચાર્યશ્રી હેમચંદ્રસૂરિને નમસ્કાર કરી, સિદ્ધરાજના ભયથી જેના પ્રાણ કંઠે આવ્યા છે–તે કહી રહ્યો છે કે–ગુરુદેવ, મંગલિક સંભળાવો. હવે મેં આપઘાત દ્વારા આ જીવનનો અંત આણવાનો નિરધાર કર્યો છે. આ રખડપટ્ટીથી હું થાકી ગયો છું. નથી તો રાજ્યનો મોહ રહ્યો કે નથી તો જિંદગીનો મોહ રહ્યો. રાજવીના વંશમાં અવતરવું એ દુનિયાની નજરે ભલે આશીર્વાદરૂપ લેખાતું હોય, મારે મન તો વિષનો પ્યાલો છે. મંત્રીશ્વર ઉદયનની કૃપા અને આપશ્રીની છત્રછાયા ન મળી હોત તો આજે હું પકડાત ને ભૂંડા મોતે મરવા પામત.

આ નિરાશાના ઉદ્દગાર સાંભળતાં જ સૂરિપુંગવ બોલી ઉઠ્યા—

અરે કુમારપાળ, ઓ ક્ષત્રિયના સંતાન ! ને રાજ્યના સાચા વારસદાર, તને આવા નિરાશાના સૂર કાઢવા શોભતા નથી. યાદ કર પેલું કવિવચન–'કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઈ છે.' રાત્રિ પડે છે તે બીજે દિને સૂરજ ઊગવાની આગાહી રૂપ છે. કાયમને માટે રાત રહેતી નથી. એ પછી દિવસ થાય છે જ. વાદળ કાળા ભ્રમર બન્યા હોય છે ત્યારે સમજી લેવું કે મૂશળધાર વર્ષા થશે. પણ એ પછીનો સૂર્યપ્રકાશ કેવો મનોહર લાગે છે. દુઃખની પરંપરા આવી હોય ત્યારે માનવે સમજી રાખવું કે એનો છેડો આવવાની તૈયારી થઈ રહી છે. સુખના દહાડા દેખાવાના છે. દુઃખ પછી સુખને પણ અરતોદયનો નિયમ લાગુ પડે છે જ.

ભાવી રાજવી, તારે નિરાશ થવાની લેશમાત્ર જરૂર નથી. તારા નસીબમાં પાટણની ગાદી સો ટકા લખાયેલી છે.

પૂજ્ય ગુરુમહારાજ, આવું તો મેં જ્યોતિષીઓના મુખે સાંભળીને કષ્ટપરંપરાઓ વહોરી લીધી છે. કેટલાય માનવીઓના ઉપકાર હેઠળ એ સારુ આવ્યો છું. ગૂર્જર ભૂમિની હદ ઓળંગી જુદા જુદા પ્રદેશમાં ભમ્યો છું. જાતજાતના અનુભવો મેળવ્યા છે, મીઠા વચનો સાંભળ્યા છે તેમ કડવી વાણી પણ ઓછી નથી સુણી. જીવન ટકાવવા દૂષિત માર્ગે પણ ગયો છું, છતાં આજના બનાવે મારી ધીરજ ખુટાડી છે અને મન પોકારી રહ્યું છે કે–તારાથી ઉપગારીના ઋણનો બદલો નથી વળવાનો. નકામો શા માટે અન્યને

શ્રી પ્રશ્નોત્તરસાર્ધશતક—સાર્થ

:(૨૫):

અનુ૦ આચાર્ય શ્રી વિજયમહેન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ

પ્ર૦—(૧૦૬) જિનકલ્પ શબ્દમાં જિનપદવડે તીર્થંકરો, સામાન્ય કેવલીયો લેવાય કે અન્ય કોઈ? તથા જિનકલ્પિક સાધુઓ તે ભવમાં મોક્ષે જાય કે નહીં અને ન જાય તો શા કારણથી?

ઉ૦—અહિં જિન શબ્દવડે તીર્થંકરો કે સામાન્ય કેવલીયો ન લેવાય, તેઓ સ્થવિરકલ્પિક અને જિનકલ્પિકથી ભિન્ન હોવાથી કલ્પાતીત શબ્દવડે કહેવાય છે, પરંતુ ગચ્છમાંથી નિકળેલ સાધુવિશેષ જાણવા, પ્રવચનસારોદ્ધારની ટીકામાં ૬૩ માં દ્વારમાં કહ્યું છે કે:—

"जिना गच्छनिर्गतसाधुविशेषाः तेषां कल्पः समाचारस्तेन चरन्तीति जिनकल्पिका इत्यादि"

જિન એટલે ગચ્છમાંથી નિકલેલ સાધુવિશેષ, તેઓનો કલ્પ એટલે આચાર, તેનું પાલન કરે, તે પ્રમાણે વર્તે તે જિનકલ્પિક કહેવાય, તેમજ જિનકલ્પિક મુનિઓ તે ભવમાં મોક્ષે ન જાય, કારણ કે આગમમાં તેમને કેવલજ્ઞાનનો નિષેધ કરેલ છે. બૃહત્કલ્પની ટીકામાં વેદને આશ્રયીને જિનકલ્પ ગ્રહણ કરતી વખતે સ્ત્રીવેદને છોડીને અસંક્લિષ્ટ પુરુષવેદ કે નપુંસકવેદ એમાંથી એક વેદ હોય છે, જિનકલ્પ સ્વીકાર કરેલ મુનિ સવેદી પણ હોય અને અવેદી પણ હોય, તેમાં જિનકલ્પિક મુનિને તે ભવમાં કેવલજ્ઞાનની ઉત્પત્તિનો નિષેધ છે, ઉપશમશ્રેણીમાં વેદને ઉપશમાવ્યા પછી અવેદકપણું પ્રાપ્ત થાય છે.

उवसमसेढीए खलु वेदे उवसामियम्मि उ अवेदो ॥ नवि खविए तज्जम्मे केवलपडिसेहभावाओ ॥ १ ॥

ભાવાર્થ:—ઉપશમશ્રેણીમાં વેદને ઉપશમાવ્યા પછી અવેદકપણું પ્રાપ્ત થાય છે પણ વેદને ખપાવેલ હોતું નથી તેથી તે ભવમાં કેવલજ્ઞાનનો નિષેધ છે, ઉપશમશ્રેણી સિવાય બાકીના કાલમાં તે સવેદી હોય છે. આ વિષયમાં કેટલાક આધુનિક લોકો એમ કહે છે કે જિનકલ્પિક સાધુઓનો આચાર કદાગ્રહિત હોય છે કારણ કે તે સાધુઓ સિંહ આદિને સન્મુખ આવતો જોઈને પણ તે જ માર્ગે જાય છે, બીજા રસ્તે જતા નથી, એટલે તેઓની તે ભવમાં મુક્તિ થતી નથી, એમ બોલવું તે અયોગ્ય છે, તેઓ ભગવાને કહેલ નિરપવાદ અનુષ્ઠાન કરનારા છે. તેમને જરા પણ કદવાદ નથી, તેઓના આચારવિષયિક

મુશીબતોમાં ઉતારવા, કારણરૂપ થાય છે? ચાહડ જેવો પુત્ર, બાપ એવા ઉદયન મંત્રીશ્રીના ઘરની તપાસ કરવા આવે એ શું? માતામહ તરીકે બિરદાવનાર સિદ્ધરાજને મંત્રીશ્વર પર વહેમ આવે એમાં નિમિત્ત કોણ? આ બધું આ એક જીવડા ખાતરને!

કુમારપાળ, તારું ભાગ્ય ઉજ્વળ છે એટલે તો રાજવીના દાવ નિષ્ફળ જાય છે; અને અણુનો ચૂકયો સો વર્ષ જીવે તેમ તું એ સર્વ કષ્ટપરંપરાઓની હેલીમાંથી પસાર થઈ ગયો છું. યાદ કર પેલી નર્તકીનું વચન 'બ્હોત ગઈ થોડી રહી.' હવે થોડા સારું બગાડ નહીં. સિદ્ધરાજના પરલોકગમનનો ઘંટ વાગી રહ્યો છે; માટે તારે દૂર પરદેશમાં ભ્રમણ કરવાની જરૂર નથી અને નથી જરૂર આપઘાત કરવાની. હું આગાહી કરું છું કે અમુક દિવસે અને અમુક ચોઘડીએ પાટણની રાજગાદી તને મળશે જ.

પ્રભો! આપના વચન પર મને શ્રદ્ધા છે; એટલે જ આપની આજ્ઞા માથે ચઢાવું છું. એક વાર ફરીથી મારી ડગમગતી નાવને સાગરમાં તરતી રાખું છું.

(ચાલુ)

ભગવાનની એવી જ આજ્ઞા છે. ભગવાનની આજ્ઞામાં સર્વથા હઠવાદનો અભાવ છે. એટલા માટે શ્રી આચારાંગ સૂત્રના છઠ્ઠા અધ્યયનના ત્રીજા ઉદ્દેશામાં જિનકલ્પિક, સ્થવિરકલ્પિક સર્વે સાધુઓને જિનાજ્ઞાને અનુસરનારા અને સમ્યગ્દર્શની કહ્યા છે. કહ્યું છે કે:—

जिनकल्पिकः कश्चिदेककल्पधारी द्वौ त्रीन् वा बिभर्त्ति, स्थविरकल्पिको वा मासार्धमास-क्षपकस्तथा विकृष्टाऽविकृष्टतपश्चारी प्रत्यह-भोजी कूरगडुको वा एते सर्वेऽपि तीर्थकृत्प्रवचनानु-सारतः परस्पराऽनिन्दया सम्यक्त्वदर्शिनः ।

ભાવાર્થ:—જિનકલ્પિક કોઇ એક વસ્ત્ર ધારણ કરે કે કોઇ બે અથવા ત્રણ વસ્ત્ર ધારણ કરે, અથવા સ્થવિરકલ્પી કોઈ માસક્ષમણ કે અર્ધ માસક્ષમણ કરે, કોઈ વિકૃષ્ટ ત્રણ, ચાર કે પાંચ ઉપવાસ કરે, કોઇ અવિકૃષ્ટ ઉપવાસ કે છઠ્ઠ કરે અને કોઈ કૂરગડુની માફક નિત્ય ભોજન કરે, આ બધા સાધુઓ તીર્થંકરના વચનને અનુસરનારા હોવાથી પરસ્પર નિન્દાના અભાવે સમ્યગ્દર્શની જાણવા. કહ્યું છે કે—

जो वि दुवत्थ तिवत्थो एगेण अचेलगो व संथरइ ॥ न हु ते हिलंति परं सव्वे वि हु ते जिणाणाए ॥ १ ॥

ભાવાર્થ:—જે કોઇ પણ સાધુ બે વસ્ત્ર અથવા ત્રણ વસ્ત્ર, એક વસ્ત્ર કે વસ્ત્રરહિતપણે પોતાના આચારનું પાલન કરે અને પરસ્પર કોઇની નિન્દા ન કરે તો તે સર્વ સાધુઓ જિનેશ્વરની આજ્ઞા પાળનારા છે એમ માનવું, તેમજ જિનકલ્પિક કે પ્રતિમાધારી કોઇ સાધુ કદાચિત્ પોતાના કલ્પ એટલે આચારને અનુસારે ભિક્ષા ન મેળવી શકે તો પણ કૂરગડુકને પણ તું ઓદનમુંડ છે એમ કહીને એની નિન્દા કે હેલણા ન કરે, સર્વ સ્થવિરકલ્પી મુનિઓએ ત્રણ વસ્ત્ર અવશ્ય ગ્રહણ કરવા જોઇએ. એક વસ્ત્રથી શીત પરિષહ સહન કરી શકે તો પણ ત્રણ વસ્ત્ર ગ્રહણ કરવાની ભગવાનની આજ્ઞા છે, બીજાઓ તો એમ કહે છે કે જિનકલ્પી મુનિઓને ઉત્કૃષ્ટ ક્રિયા કરવાની હોવાથી ઉત્કૃષ્ટ પુન્યનો સંચય થાય છે અને તે પુન્ય વિશિષ્ટ સ્વર્ગાદિ સુખ ભોગવ્યા વિના ક્ષય થતું નથી તેથી તેમની તે ભવમાં મુક્તિ ન થાય. ખરું તત્ત્વ શું છે તે તો કેવળી ભગવંત જાણે.

પ્ર૦ (૧૦૭) અર્ણિકાપુત્ર આચાર્યે પોતાની સાધ્વીને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે એ જાણ્યા પછી તેણીને વંદન કર્યું કે નહિ?

ઉ૦—સાધ્વીને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે તે જાણ્યા પછી અર્ણિકાપુત્ર આચાર્યે સાધ્વીને વંદન કર્યું છે એવું જણાતું નથી.

" जाणामि, कहं अतिसएण, केण, केवलेण, खामिओ केवलि आसाइओत्ति "

ભાવાર્થ—હું જાણું છું. કેવી રીતે? અતિશય-વડે, કયા અતિશયવડે? કેવળજ્ઞાનવડે. આવશ્યકસૂત્રની ટીકામાં એટલો જ પાઠ છે, છદ્મસ્થ ગુરુએ કેવળ-જ્ઞાનવાળી સાધ્વીને ન વાંદવી.

પ્ર૦—(૧૦૮) જે પ્રકારે સાધુઓ ગામની બહાર હાથ લાંબા કરી આતાપના લે છે. કેટલાક ભુજા ઊંચી કરી એક પગ ઊંચો સંકોચીને આતાપના લે છે એ પ્રમાણે સાધ્વીઓ કરી શકે કે નહીં?

ઉ૦—સાધ્વીઓ એ પ્રમાણે કરે નહિ, પરંતુ બૃહત્કલ્પમાં કહેલ વિધિ પ્રમાણે કરે છે:—

नो कप्पईत्यादि—आर्याया ग्रामाद् बहि-रूर्ध्वमुखो बाहू कृत्वा एकं पादं ऊर्ध्वमाकुंच्य आतापनाभूमौ आतापयितुं न कल्पते किन्तु उपाश्रयमध्ये संघाटीप्रतिबद्धायाः प्रलम्बितबा-हायाः समतलपादिकायाः स्थित्वा आतापयितुं कल्पते, यदवाङ्मुखं क्रियते सा उत्कृष्टोत्कृष्टा ।

ભાવાર્થ—સાધ્વી ગામની બહાર બે ભુજા ઊંચી કરીને એક પગ ઊંચો સંકોચીને આતાપના ભૂમિમાં આતાપના લઈ શકે નહિં, પરંતુ સંઘાટીકા ઓઢવાના વસ્ત્રની અંદર બે ભૂજા લાંબી કરી, અને પગ સરખા રાખીને આતાપના લઈ શકે છે. (ચાલુ)

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ : : પુસ્તક ૭૫ મું

[સં. ૨૦૧૫ના કાર્તિક માસથી આસો]

વાર્ષિક અનુક્રમણિકા

૧. પદ્ય વિભાગ

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૧.	શ્રી ગૌતમસ્વામીજીની સ્તુતિ	(મુનિરાજશ્રી હેમચંદ્રવિજયજી)	૧
૨.	श्री जैन धरम प्रकाशनुं तेज सदा वधतुं रहो	(મુનિરાજશ્રી ભાસ્કરવિજયજી)	૨
૩.	नूतनवर्षाभिनंदन	(મુનિરાજશ્રી હેમચંદ્રવિજયજી)	૨
૪.	નૂતન વર્ષાભિનંદન	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૩
૫.	નૂતન વર્ષાભિનંદન	(શ્રી દુર્લભદાસ ત્રિભોવનદાસ ગાંધી)	૬
૬.	દ્વિતીય 'નમો સિદ્ધાણં' પદનું સ્તવન તથા થોય	(મુનિરાજશ્રી નિત્યાનંદવિજયજી)	૧૭
૭.	एन्द्र–स्तुति–चतुर्विंशतिका (सानुवाद)	(મુનિરાજશ્રી હેમચંદ્રવિજયજી)	૧૮, ૬૭, ૯૮, ૧૧૫, ૧૪૬
૮.	શ્રી નવખંડા પાર્શ્વનાથનું સ્તવન	(મુનિરાજશ્રી મનમોહનવિજયજી)	૩૩
૯.	શુભ નામ-સ્મરણ સ્તોત્ર	(પં. સુશીલવિજયજી ગણિ)	૩૪
૧૦.	श्री शांतिनाथ भगवानका स्तवन	(શ્રી તેજરાજ લક્ષ્મીચંદજી)	૪૯
૧૧.	વિવિધતામાં એકતા	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૫૦
૧૨.	सतीसूक्तषोडशिका	(પં. શ્રી ધુરન્ધરવિજયજી ગણિવર્ય)	૬૫, ૮૧, ૯૭, ૧૧૩, ૧૨૯, ૧૪૫
૧૩.	શ્રી વીર-જન્મ કલ્યાણક	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૬૬
૧૪.	શ્રી મહાવીરસ્વામી સ્તવન	(શ્રી તેજરાજ લક્ષ્મીચંદજી)	૮૨
૧૫.	પ્રાચીન શ્રી વીર જિન સ્તવન	(સંપા૦ શ્રી મોહનલાલ ગિરધર)	૮૩
૧૬.	શ્રી સીમંધર જિન સ્તવન-વિનંતિ	(મુનિરાજશ્રી મનમોહનવિજયજી)	૯૯
૧૭.	અંધ	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૧૧૪
૧૮.	તીર્થવંદના પંચાશિકા	(પં. શ્રી સુશીલવિજયજી ગણિવર્ય)	૧૩૦

૨. ગદ્ય વિભાગ

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૧.	નૂતન વર્ષાભિનંદન	(શ્રી દીપચંદ જીવણલાલ શાહ)	૪
૨.	અધૂરું સ્વપ્ન	(શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી)	૭, ૫૧, ૭૪, ૮૭, ૧૦૫, ૧૩૨, ૧૫૪
૩.	મીઠાં વચનો સહુને ગમે છે	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૧૦
૪.	કુમારપાળના જીવનવૃત્તાંત સંબંધી સાહિત્ય	(શ્રી હીરાલાલ ર. કાપડિયા)	૧૨
૫.	શ્રી પ્રશ્નોત્તરસાર્ધશતક-સાર્થ (૧૭ થી ૨૫)	(અનુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયમહેન્દ્રસૂરિજી મહારાજ)	૧૫, ૩૨, ૪૬, ૫૯, ૭૮, ૯૨, ૧૨૩, ૧૪૦, ૧૫૭
૬.	શ્રી દીપોત્સવી પર્વ	(શ્રી હીરાચંદ સ્વરૂપચંદ)	કા. ટા. પે. ૩

નંબર	વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૭.	હંહાલીન ઈશ્વરસ્વરૂપ	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૧૯
૮.	વિવેકદૃષ્ટિ કેળવવાની અગત્ય	(શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી)	૨૧
૯.	આબૂ પર પાંચ દિવસ	(શ્રી દીપચંદ જીવણલાલ શાહ)	૨૩
૧૦.	રાજકન્યાઓની પરીક્ષા	(શ્રી હીરાલાલ ર. કાપડિયા)	૨૯, ૪૪
૧૧.	મારી જીવનદૃષ્ટિ	(જવાહરલાલ નહેરુ)	૩૬
૧૨.	સ્વચ્છંદતા	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૪૧
૧૩.	રાત્રિભોજન	(શ્રી હીરાચંદ સ્વરૂપચંદ)	૪૮
૧૪.	કીર્તિ અને સેવાનો વિરોધ	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૫૩
૧૫.	મંત્રરાજનું રેખાદર્શન	(શ્રી હીરાલાલ ર. કાપડિયા)	૫૬, ૭૪
૧૬.	श्री आनन्दघनजी के तीन नवीन प्राप्त पद	(શ્રી અગરચંદજી નાહટા)	૬૧
૧૭.	શ્રી જિનદર્શનની તૃષા (૧૩)	(ડૉ. ભગવાનદાસ મનસુખભાઈ મહેતા)	૬૩
૧૮.	શ્રી વર્દ્ધમાન મહાવીર : ૨૨ થી ૨૫	(સ્વ. શ્રી મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડિયા)	૬૮, ૧૦૦, ૧૧૬, ૧૪૭
૧૯.	સંપતિ મેળવો પણ કેવી ?	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૭૨
૨૦.	બુદ્ધિ અને શ્રદ્ધા	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૮૪
૨૧.	"ચન્દ્ર" ગચ્છના સિદ્ધસેનસૂરિ અને એમનો ગ્રન્થરાશિ	(શ્રી હીરાલાલ ર. કાપડિયા)	૮૯
૨૨.	श्रीमद् देवचंद्रजीका एक अप्रकाशित पद	(શ્રી અગરચંદજી નાહટા)	૯૫
૨૩.	સાધુ અને શ્રાવકના ભેદ	(મુનિરાજશ્રી મહાપ્રભવિજયજી)	૯૬
૨૪.	વ્યષ્ટિ, સમષ્ટિ અને પરમેષ્ઠિ	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૧૦૭
૨૫.	ગીતકાર સમયસુન્દરકૃત શાન્તિનાથ સ્તોત્ર	(શ્રી હીરાલાલ ર. કાપડિયા)	૧૧૦
૨૬.	ભગવંતના બે અભિગ્રહો	(શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી)	૧૧૯
૨૭.	આશાને દાસી બનાવો	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૧૨૧
૨૮.	મુગ્ધમેધાકરાલંકાર અને એનાં જલ્પકલ્પલતા ઇત્યાદિ ભાંડુઓ	(શ્રી હીરાલાલ રસિકદાસ કાપડિયા)	૧૨૬, ૧૩૭
૨૯.	અગ્નિ અને તપ	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૧૩૪
૩૦.	सहजकीर्तिरचित तीन छेदसूत्रों के सूत्रार्थ की खोज	(શ્રી અગરચંદજી નાહટા)	૧૪૨
૩૧.	તપનો મહિમા	(શ્રી હીરાચંદ સ્વરૂપચંદ)	૧૪૪
૩૨.	સૌભાગ્ય અને દુર્ભાગ્ય	(શ્રી બાલચંદ હીરાચંદ 'સાહિત્યચંદ્ર')	૧૫૨

૩. પ્રકીર્ણ

૧. પુસ્તકોની પહોંચ કારતક ટા. પે. ૩-૪, માગશર ટા. પે. ૩-૪, ફાગણ ટા. પે. ૪, ચૈત્ર ટા. પે. ૩, આસો ટા. પે. ૩

૨. ભાવનગરના યાદગાર પ્રસંગો — ભાદરવો ટા. પે. ૩

પુસ્તકોની પહોંચ

૧. શેઠ [illegible] (ભાગ બીજો) [illegible] [illegible] સાહ, પ્રકાશક—[illegible] જૈન પુસ્તકાલય [illegible] [illegible] આવૃત્તિ, પૃષ્ઠ [illegible] પપર.

આ પુસ્તકના બે ખંડ પાડવામાં આવ્યા છે. પ્રથમ ખંડમાં જૈન શાસનની [illegible] પૂ. આ. શ્રી વિજય[illegible]સૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીનો વિસ્તૃત જીવનપરિચય આપવામાં આવ્યો છે. બીજા ખંડમાં તેઓએ મરુધર પ્રદેશમાં વિચરી, સ્થળે સ્થળે જે જે શાસનપ્રભાવનાનાં કાર્યો કર્યાં તેની વિસ્તૃત સાહિતિ આપવામાં આવી છે. લેખક સિદ્ધહસ્ત હોવાથી દરેક પ્રસંગો વાચવાની મજા આવે છે. આચાર્યમહારાજશ્રી જૈનશાસનની જયપતાકાને વિશેષ ફરકાવવા માટે દીર્ઘાયુ થાય તેમ ઇચ્છીએ છીએ. પ્રયાસ આવકારદાયક છે.

૨. શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજીકૃત ચતુર્વિંશતિ જિન સ્તવન—સંપાદક ઉમરાવચંદ જરગડ. પ્રકાશક શ્રી જિનદત્તસૂરિ સેવાસંઘ—મુંબઈ. મૂલ્ય બે રૂપિયા. ડેમી આઠ પેજી સાઈઝ, પૃષ્ઠ ૪૦+૮૪=૧૨૪. ભાષા હિંદી.

જેવી રીતે પૂ. શ્રી આનંદઘનજી તેમજ ઉપાધ્યાયશ્રી યશોવિજયજીની રચેલી ચોવીશી આપણા સમાજમાં પ્રચલિત છે તેવી જ રીતે પૂ. શ્રી દેવચંદ્રજીકૃત ચોવીશી પણ તેની તાત્ત્વિક વિચારણાને અંગે મહત્વની છે. દ્રવ્યાનુયોગનો વિષય તેમાં સારી રીતે સમાવિષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે. શરૂઆતના પૃષ્ઠોમાં ઉપાધ્યાયશ્રી દેવચંદ્રજીનું જીવન-ચરિત્ર આપવામાં આવેલ છે, અને પછી ચોવીશે સ્તવનો અર્થ અને વિશેષાર્થ સાથે આપવામાં આવેલ છે. પ્રયાસ પ્રશંસનીય છે.

૩. પાઇયવિન્નાણ કહા—(પ્રતાકાર) રચયિતા પ. પૂ. આચાર્યશ્રી વિજયકસ્તુરસૂરિજી મહારાજ. સંપાદક—મુનિરાજશ્રી ચંદ્રોદયવિજય ગણિ, પ્રકાશક—માસ્તર જશવંતલાલ ગિરધરલાલ. પ્રતાકાર પૃષ્ઠ ૧૪૦. મૂલ્ય રૂા. ત્રણ.

આ પ્રત પ્રાકૃત ભાષાના અભ્યાસીઓને માટે વિશેષ ઉપયોગી છે. આ પ્રતમાં જુદી જુદી સંક્ષિપ્ત પંચાવન કથાઓ આપવામાં આવી. કથાઓ બધી બોધદાયક અને ભાવવાહક છે. પૂજ્યશ્રીનો પ્રયાસ આદરણીય છે.

૪. શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર—દ્વાત્રિંશિકા—રચયિતા—પં. શ્રીસુશીલવિજયજી ગણિવર્ય. પ્રકાશક—જ્ઞાનોપાસક સમિતિ—બોટાદ. મૂલ્ય એક આનો. એક ફારમની આ લઘુ પુસ્તિકામાં વિદ્વાન પંન્યાસશ્રી મહારાજે નવકાર—મહામંત્રનું સ્વરૂપ અને તેનું માહાત્મ્ય સુંદર રીતે કાવ્યમાં દર્શાવ્યું છે. તદુપરાંત નમસ્કાર મહામંત્રનો ગરબો, છંદ વિગેરે આપેલ છે. પ્રયાસ પ્રશંસનીય છે. પૂજ્યશ્રી આવી રીતે નાની—નાની પુસ્તિકાઓ પ્રકાશિત કરતાં રહી સમાજોપકાર કરી રહ્યા છે.

૫. ભક્તિ-કંચન-ભાસ્કર-પ્રકાશ—સંપાદક તપસ્વી મુનિરાજશ્રી ભાસ્કરવિજયજી મહારાજ. પ્રકાશક—શાન્તિલાલ ભગવાનભાઈ. ક્રાઉન સોળપેજી પૃષ્ઠ આશરે ૪૦૦. પ્રાપ્તિસ્થાન—બાલુભાઈ રૂગનાથ શાહ, અંબાજીનો વડ, ભાવનગર.

આ સુંદર ગ્રંથમાં પ્રાચીન ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો, સજ્ઝાયો, છંદો, થોયો, આધ્યાત્મિક પદો, જ્યોતિષને લગતી સમજણ તથા ગહુંલીઓ અને પ્રભુધો વગેરે વિપુલ પ્રમાણમાં આપવામાં આવેલ

[illegible]

[illegible] જૈન સ્ટોર્સ, [illegible]

આ પુસ્તકમાં [illegible] નવકાર [illegible] વિધિ તેમજ નવકાર મહામંત્ર [illegible] પૂ. મુનિરાજશ્રીનો આ દિશાનો પ્રયાસ પ્રશંસનીય અને આવકારણીય છે.

૭ થી ૧૦ ધર્મકથાઓ—ભા. ૧-૨-૩-૪ : પ્રકાશક—શ્રી જૈન ધાર્મિક શિક્ષણસંઘ-મુંબઈ. ક્રાઉન સોળપેજી સાઈઝ, અનુક્રમે પૃષ્ઠ ૯૮, ૬૪, ૯૦, ૧૦૬. દરેક ભાગનું મૂલ્ય બાર આના. પ્રાપ્તિસ્થાન— શ્રી શાંતિનાથ જૈન દેરાસર, પાયધુની, મુંબઈ-૩. સ્વ. શ્રી શાંતિલાલ હરગોવિંદદાસ ગાંધી સ્મરણાર્થે આ ચારે પુસ્તકો પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા છે.

ધાર્મિક શિક્ષણના ક્ષેત્રમાં મુંબઈનો આ શિક્ષણસંઘ સારો પ્રચાર અને વિકાસ કરી રહ્યો છે. મુંબઈ તથા પરાંઓની ઘણી પાઠશાળાનું સંચાલન સફળ રીતે કરી, આ શિક્ષણ સંઘે એક નવીજ ભાત પાડી છે અને ચાલુ આવતા અભ્યાસક્રમમાં આધુનિક દૃષ્ટિને નજર સમક્ષ રાખી સારો ફેરફાર કરી આવકરણીય અભ્યાસક્રમ યોજ્યો છે, જેને ઘણે સ્થળેથી આવકાર મળી રહ્યો છે. વિવિધ ધોરણોમાં અભ્યાસ કરતા બાળક-બાળિકા માટે જે કથાઓ પસંદ કરવામાં આવેલ છે, તેનો આ ચારે ભાગમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. પ્રયાસ આવકારપાત્ર છે.

૧૧. Progress of Prakrit & Jaina Studies – ભુવનેશ્વર (ઓરીસ્સા) ખાતે તા. ૨-૩-૪ ઓકટોબર ૫૯ના રોજ ભરાયેલ ઓલ ઈન્ડીયા ઓરીએન્ટલ કોન્ફરંસના વીશમા અધિવેશન પ્રસંગે, પ્રાકૃત અને જૈનીઝમ વિભાગના અધ્યક્ષ શ્રી ભોગીલાલ જે. સાંડેસરાએ જે મનનીય અને વિદ્વત્તાપૂર્ણ પ્રવચન આપ્યું છે તે આ ડેમી આઠ સાઈઝના બાવન પાનામાં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. શ્રી ભોગીલાલભાઈ પ્રૌઢ વિદ્વાન હોઈ તેમણે વિવિધ દૃષ્ટિબિંદુથી આ વિષયની તલસ્પર્શી રીતે છણાવટ કરી જિજ્ઞાસુ વર્ગ માટે ઉત્તમ સાધન પૂરું પાડ્યું છે.

૧૨. શ્રી દશવૈકાલિક સૂત્ર-(મૂળ, અર્થ અને વિવેચન સહિત) લેખક અને સંપાદક-મુનિશ્રી ભદ્રંકરવિજયજી મહારાજ. પ્રકાશક-સમરથભાઈ જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જીર્ણોદ્ધારક ફંડ-અમદાવાદ. ક્રાઉન સોળ પેજી પૃષ્ઠ આશરે ૪૭૫. પાકું કેલીકોથ બાઈન્ડીંગ.

સાધુસમાજમાં આ સૂત્ર ખાસ પ્રચલિત છે. આ પુસ્તકમાં દશે અધ્યયનો તેમજ બન્ને ચૂલિકા પણ અર્થ અને વિવેચન સહિત આપવામાં આવેલ છે. પ્રાંતે આખું સૂત્ર મૂળમાત્ર આપવામાં આવેલ છે. અભ્યાસક વર્ગ તેમજ સાધુ-સાધ્વીજી મહારાજ માટે આ પુસ્તક અત્યંત ઉપયોગી છે. પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી આવા પ્રકાશનો પ્રગટ કરી જનસમાજ પર ઉપકાર કરી રહ્યા છે. તેઓશ્રીનો આવો પ્રયાસ પ્રશંસનીય છે.

મુદ્રણસ્થાન : સાધના મુદ્રણાલય, દાણાપીઠ-ભાવનગર.